

נחמד למקרא

7

פנינים מתוך הספר 'נחמד למקרא' העתיד לצאת לאור בעז"ה | פרשת ויקהל פקודי

עוד יש לעיין, דהנה בפרשת נשא (במדבר ד, כה) נאמר "ונשאו את יריעת המשכן ואת אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה", ופרש"י (שם) "מכסהו, עורות אילים מאדמים", הרי שנקט כדעת רבי נחמיה שהיו שני מכסים, ולא הביא כלל את דעת רבי יהודה שהיה מכסה אחד.

ונראה, דרש"י בכל מקום מפרש לפי פשוטו של מקרא, דמקרא דהכא "ואת מכסהו", משמע, דהוי מכסה אחד וכדעת רבי יהודה, לכן נקט רש"י כשיטתו, וכן בפרשת במדבר (ג, כה) נאמר "מכסהו", ופרש"י (שם) "עורות אילים ותחשים". משא"כ מקרא דפרשת נשא "מכסהו ומכסה התחש" וכו', משמע, דהווי שני מכסים, לכן נקט רש"י (שם) כדעת רבי נחמיה.

ולפ"ז, מה שבקרא דלעיל (כו, יד) "ועשית מכסה לאהל ערת אילם מאדמים, ומכסה ערת תחשים מלמעלה", הביא רש"י את המחלוקת, אע"פ דלפי פשוטו של מקרא "ועשית מכסה לאהל וכו' ומכסה", משמע, כדעת רבי נחמיה דהווי שני מכסים, משום דהתם זו הפעם הראשונה שמוזכר בתורה ענין מכסה האהל. ויתכן, דמשום האי טעמא נקט רש"י (שם) בתחילה כדעת רבי נחמיה, ורק לאחר"כ הביא את דעת רבי יהודה.

"ואת מנורת המאור ואת כליה ואת זרתיה ואת עימן המאור" (לה, יד)

"ואת שמן המאור. אף הוא כריך חכמי לב, שהוא משונה משאר שמנים, ואת שמן המאור, כמו שמפורש בזמנחות (פג). מנגרלו זלאק הזית, והוא כתיב וזך".

הנה, הוקשה לרש"י מדוע צריך חכמי לב לעשות את שמן המאור, לזה פירש שהיה משונה משאר שמנים. וכ"כ ה"שפתי חכמים" (אות נ) בביאור דברי רש"י לעיל (פסוק יג), "לחם הפנים, כבר פרשתי (לעיל כה, ל) על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין תיבה פרוצה", עיי"ש.

וצריך ביאור, מה יפרש רש"י בשמן המשחה (פסוק טו), הא אינו כתיב, ואמאי צריך חכמי לב לעשותו. ועוד, הלא ישראל הוזהרו שלא לעשות כמוהו (ל, לב), משמע, שאין צריך חכמי לב לזה. עי' עוד ב"אילת השחר" (כאן) שהקשה, וכי בלא חכמת לב א"א לכתוש זיתים ולהוציא מהם רק טיפה ראשונה.

אכן, עי' ב"אבן עזרא" (פסוקים יג-יד) שכתב, "ואת לחם הפנים, כי בעבור זה נעשה. ואת מנורת, והזכיר שמן המאור שבעבורו נעשית המנורה". משמע, דמה שנאמר (פסוק י) "וכל חכם לב בכס יבאו ויעשו" וכו', אין זה אלא על הכלים עצמם, אבל לחם הפנים ושמן המאור אין צריכים חכמי לב כדי לעשותם, ומה שזכר כאן הלחם הוא משום השולחן, וכן מה שזכר שמן המאור הוא משום המנורה. ולפ"ז, גם שמן המשחה אין צריך חכמי לב לעשותו.

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם" (לה, א)

יש לעיין, על מה קאי "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם". ובפשטות, הוא על מה דסמיך ליה (פסוק ב) "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש" וכו'. וכן מבואר ב"בעל הטורים" (כאן), עיי"ש.

אך יש להעיר, דהא כתיב "לעשת אתם", ובשבת נצטוו שלא לעשות, כמו שנאמר (פסוק ב) "כל העשה בו מלאכה יומת". ועוד, דמלשון "אלה הדברים", משמע, שנצטוו לכל הפחות בשני דברים, ולא רק במצוות השבת.

ועי' ברמב"ן (כאן) שכתב, ד"אלה הדברים" וכו', קאי על מלאכת המשכן וכל כליו וכל עבודתו, ומה שהקדים ציווי השבת, לומר שדוקא ששת ימים תעשה מלאכת אלה הדברים, ולא ביום השביעי שהוא קודש לה', דאין מלאכת המשכן דוחה שבת. וכ"כ ה"כלי יקר" (כאן), "על כן אומר אני שנקט דברים, לפי שכל עיקר מצוה זו היתה, לצוות על מלאכת המשכן שיתעסקו בו כל ששת ימי המעשה, וביום השביעי לא יתעסקו בו, כי אין משכן דוחה שבת, והיו כאן ב' דברים, אחת, לצוות על מעשה המשכן. השניה, שלא יתעסקו בו בשבת", עיי"ש. לפ"ז לא קשיא מידי.

ולדבריהם יש ליישב, מדוע הוסיף הכתוב "לעשת אתם", דלכאורה סגי לומר "אלה הדברים אשר צוה ה'". אלא דאי היה כתוב "אלה הדברים" וכו' בלבד, היה אפשר לומר דקאי על מצוות השבת דסמיך ליה [ומה שאמר "דברים" בלשון רבים, משום דקאי על כל מצוות השבת], לכך הוסיף הכתוב "לעשת אתם", דע"כ קאי על מלאכת המשכן, דבשבת אין ציווי לעשות.

ובזה יש לבאר, מדוע נאמר "לעשת אתם" חסר וי"ו, דלא נצטוו לעסוק במלאכת המשכן כל שבעת הימים, אלא רק שישה ימים. וכעיי"ז כתב "בעל הטורים" (כאן), לפי שיטתו דקאי על מצוות השבת, "לעשת" חסר וי"ו, לומר ל"ט מלאכות יעשו אותם בשישה ימים ולא בשבת.

"את המיטב את אהלו ואת מכסהו את קרסיו ואת קרשיו את בריזו את עמודיו ואת ארצו" (לה, יא)

"ואת מכסהו. מכסה עורות האילים והתחשים".

הנה, לעיל (כו, יד) נאמר "ועשית מכסה לאהל ערת אילם מאדמים, ומכסה ערת תחשים מלמעלה", ופרש"י (שם) שלרבי נחמיה היו שני מכסים, אחד של עורות אילים מאודמים, ומעליו של עורות תחשים. ולרבי יהודה היה מכסה אחד, חציו של עורות אילים מאודמים, וחציו של עורות תחשים (שבת כח.).

ויש לעיין, מדוע רש"י (כאן) נקט בפשיטות כדעת רבי יהודה שהיה מכסה אחד, ולא הביא נמי את דעת רבי נחמיה.

אולם, עי' בפירושו "אבי עזר" (כאן) שכתב, שכך הבינו המפרשים בדברי ה"אבן עזרא". אך לדעתי הדברים כפשוטן, כי גם לחם הפנים ושמן היו צריכים אומן לתקנם, וכן נאמר את שמן המשחה ואת קטורת הסמים, כי גם הם צריכים תיקון ואומנות, עב"ד.

יש להעיר על דבריו, דהן אמת שדברים אלו צריכים אומן לתקנם, מ"מ אין צריך אומן שהוא חכם לב, ואף אומן שאינו בדרגה של חכם לב יכול לעשותם.

"את מזבחו העלה ואת מכבד הנזושת אשר לו את בדין ואת כל כליו את הכיר ואת כזו" (לה, טו)

כתב ה"אבן עזרא" (כאן), "את הכיור, הנה אין לכיור ולכנו בדים, אולי על העגלות היו נושאים". ויש לעיין, מדוע לא כתב כן לעיל (פסוק יד) על המנורה, שהרי גם למנורה לא היו בדים לשאת, ומאי פשיטא ליה במנורה טפי מהכיור.

והנה, בפרשת במדבר (ד, י-יא) במשא כלי המשכן, נאמר על המנורה "ונתנו אתה ואת כל כליה אל מכסה עור תחש ונתנו על המוט", וכתב ה"אבן עזרא" (שם), "ונתנו על המוט, כי אין לה בדים, והוא כמו וישאווהו במוט" (להלן יג, כג). הרי להדיא שאת המנורה היו נושאים במוט, משא"כ את הכיור לא מצאנו שנשאווהו במוט, לכך נתקשה דוקא על הכיור ולא על המנורה.

ולדברי ה"אבן עזרא" שאת הכיור היו נושאים בעגלות, נמצא, שבני גרשון או בני מררי היו נושאים את הכיור, דהא בני קהת היו נושאים רק בכתף ולא בעגלות, כמו שנאמר (במדבר ז, ט) "ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם בכתף ישאו".

ולפ"ז, אין הכיור בכלל "כלי הקודש", דהא רק בני קהת היו נושאים את כלי הקודש, כמו שנאמר (במדבר ג, לא) "ומשמרתם הארון והשלחן והמנורה והמזבחת וכלי הקדש אשר ישרתו בהם והמסך וכל עבדתו", וכן נאמר (שם ד, טו) "וכלה אהרן ובניו לכסת את הקדש ואת כל כלי הקדש בנסע המחנה, ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת" וכו'. ולא בני גרשון (עיי"ש פסוקים כה-כו), או בני מררי (עיי"ש ג, לו-לז, ד, לא-לב). וכיון שנישא הכיור בעגלות ע"י בני גרשון או בני מררי, ע"כ שאינו מ"כלי הקודש".

וכן יש להוכיח, ממש"כ ה"אבן עזרא" (פסוק טו) "השלים להזכיר כלי הקודש, ואחר כך את מסך הפתח", והלא בקרא להלן (פסוק טז) מזכיר מזבח העולה והכיור, הרי שהכיור אינו בכלל "כלי הקודש". אלא, דלפ"ז אף מזבח העולה אינו מ"כלי הקודש". ולכאורה, הוא ודאי מ"כלי הקודש", ויש לעיין בזה.

יש לציין, דמן הכתוב אין להוכיח מידי, דאע"פ דלא נזכר משא הכיור במשא בני קהת שנשא את "כלי הקודש", דלפ"ז משמע שאין הכיור בכלל "כלי הקודש", מ"מ גם במשא בני גרשון ובני מררי הוא לא נזכר, וא"כ אין הכרח דאינו מ"כלי הקודש". ורק לדברי ה"אבן עזרא" שהיה נישא בעגלות, יש להוכיח כן, כנ"ל.

אולם, הגר"ח קנייבסקי שליט"א בביאורו ל"ברייתא דמלאכת המשכן" (פרק יג, א) כתב, דהכיור היה בכלל כלי המזבח [שנאמר (במדבר ד, יד) "המזבח וכל כליו"], ומ"מ לא מסתבר שהיו נותנים אותו ע"ג המזבח, כמו כל כלי המזבח, שהרי גדול היה, וצ"ע, עיי"ש. מבואר בדבריו, שהכיור היה במשא בני קהת, דהוא בכלל כלי המזבח, ושפיר חשיב מ"כלי הקודש".

ודבריו נסתרים לכאורה, מדברי ה"אבן עזרא" הנ"ל. עוד ראיתי שהעירו ע"ז, שהרי התורה כתבה בפרטות (שם) את כל כליו של המזבח, ולא הזכירה את הכיור במפורש כי אם ברמז, ודבר זה דרשני אומר.

"ויעש עיני כרבים זהב מקשה עשה אתם משני קצות הכפרת" (לו, י)

יש לדקדק, מדוע נאמר "זהב" ולא "זהב טהור", הלא הכרובים היו מקשה אחת עם הכפורת, שנעשתה מזהב טהור (פסוק ו).

וצריך לומר, דמשום זה גופיה שהיו מקשה אחת עם הכפורת, לא הוצרך לומר "זהב טהור". שו"ר שכ"כ ה"משך חכמה" (כה, י), עיי"ש. אך אכתי צ"ב, דא"כ לא היה צריך לומר כלל "זהב", דהא היו מקשה אחת עם הכפורת.

והנה, מהא דכתיב בור (פסוק ב) "ויעש לו זר זהב סביב", ולא הזכיר "זהב טהור", וכן גבי הבדים (פסוק ד) לא נזכר אלא "ויצף אתם זהב", משמע, דהזר והבדים אינם נעשים מזהב טהור. וכ"כ ה"משך חכמה" (שם), עיי"ש.

ולגבי הטבעות שנאמר בהם (פסוק ג) "ויצף לו ארבע טבעת זהב", לכאורה זה יהיה תלוי במחלוקת רש"י והרשב"ם, דהנה עה"פ (כה, יב) "ויצף לו ארבע טבעת זהב", פרש"י "ויצף, לשון התכה כתרגומו". משמע, דהטבעות לא היו מקשה אחת עם הארון, אלא מחוברות אליו, ולפ"ז לא היו מזהב טהור.

אולם, לפמש"כ הרשב"ם (שם) "ויצף לו, בולטין מגוף הארון ולא מחוברות", משמע, דהיו הטבעות מקשה אחת עם הארון, ולפ"ז היו מזהב טהור כמו הארון. ולדבריו קשיא הא דלעיל, דלא היה צריך לומר כלל "זהב".

"ובצלאל בן אורי בן זור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ה' את משה" (לוז, כב)

"ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה צוה" (ז"ר א, יד) וכו'.

לכאורה צ"ע, דהא אצל ישראל נמי נאמר הכי (לט, לב) "ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו", וא"כ מה ההכרח, שבצלאל עשה אפילו דברים שלא אמר לו רבו.

"ותכל כל עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו" (לט, לב)

יש לדקדק, מאחר דכתיב "ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה", מה הוסיף הכתוב "כן עשו".

ונראה, דבא הכתוב לומר שעשו כמו שנצטוו בדיוק, שלא שינו כלום. וכע"ז כתב ה"ספורנו" (כאן), "כן עשו, לא פחות ולא יותר". וכ"כ לעיל (ז, ו) "כן עשו, לא הוסיפו ולא גרעו".

עי' עוד ב"אור החיים" (כאן) שכתב, שהעלה עליהם הכתוב, כאילו קיימו כל מה שצוה ה' את משה בתורה, ובזה נשרף ונפור אפרו של חטא העגל.